

Abonamentul:

pe 1 an 5 cor.
pe 1/2 an 2-50
pe 1/4 an 1-25

ROMANIA:

pe 1 an 7 lei
pe 1/2 an 3-50

ȚARA NOASTRĂ

Redacția
și
administrația

SIBIU
NAGYSZEBEN
strada Morii 8.

Revistă politică-culturală

Apare săptămânal, sub direcția d-lor IL. CHENDI și OCT. GOGA.

Două judecăți.

[Două lumi deosebite și-au trimis vinovații în fața dreptății. Păcatele vin din două tabere izolate și lămuresc două prăpăstii ale sufletului omenesc. Sunt deopotrivă de negre, deopotrivă de urite aceste prăpăstii. Cele ce se petrec astăzi în fața curții cu jurați din Budapesta aruncă lumină în ascunzișurile acestor două lumi și tainele cari ies la iveală în lanțuie cu cruzimea lor ori-ce suflet cinstit.

O seamă de vinovați sunt din pătura cea mai de jos a societății. Sunt din lumea în care n'a pătruns încă nici o scânteie a culturii, nimic din îndrumările multe ale minții omenesci. Sunt țigani cu cortul, din acel întârziat neam de oameni, care s'a putut furișă neatins de civilizație și trece și astăzi pe dinaintea noastră ca o icoană fioroasă a veacurilor de întunecime. În sufletele acestor oameni, se frământă îndemnul vieții primitive. Ei trăiesc și mor sbuciumați de credințe cari s'au îngropat demult, călăuziți de visuri cari nu se mai pot infiripă în sufletele mlădiate de cultură. În pribegia lor fără popas ei se duc înainte. În ochii lor strălucitori arde iubirea sau ura neînfrănată, brațul lor alintă sau lovește povățuit de îndemnul instinctului atotputernic. Însușirile sădite în sufletul omenesc răsar în toată golătatea lor, fără poleiul educației. În alergarea îndelungă a vieții, în lupta îndărătnică pentru trai, acești oameni sunt împinși de patimi cari nu se pot îmbălânzi de minte. Bucuria sau durerea lor are deslănțuiri viforoase. Și pe când omul cult e un cărmaciu iscusit care își ține în frâu pornirile, acești pribegi sunt stăpâniți de puterea lor. Fiara a trăit veșnic în sufletul omenesc, dar a fost domesticită de truda veacurilor. În sufletul lor trăiește încă în toată sălbătăcia ei fioroasă neîmbălânzită de povețele unei creșteri. Această fiară care nu se supune îndrumării, care e împinsă de setea păgână a sângelui, a făcut să lovească brațul țiganilor la ciarda din Dános. Ca să fure câteva sute de coroane, au omorât patru oameni fără nici o muștrare. Femeile au smuls cerceii din urechile fetiței măcelărite și i-au scos inelul din deget. S'au încărcat cu lucruri de prin casă, au pus foc în strașina ciardei pustiite și-au plecat în puterea nopții. Au fost prinși în curând și astăzi stă o întreagă ceată de țigani în fața curții cu jurați din Budapesta. Sunt bărbați cu plete cărunte, cu căutătura dârză, cu pieptul gol și păros. Sunt femei cu strălucirea păcatoasă a ochilor negri, cu glasul răgușit de patimă. Și cum stau acolo îndărătnici, din privirea lor în care fulgeră ura și dorul de răsbunare, poți ceti cru-

zimea grozavă a fiarei ascunse în sufletul omenesc. Și rămâi înfiorat când deslușești câte patimi se frământă în pieptul sălbatic al acestor făpturi cu chip de om.

Cu totul alta e judecata celorlalți. Aici nu sunt copii neînfrânați ai naturii cu obrazul ars de soare și cu pletele în vânt. Nu sunt țiganii drumeți cu ochii pironiți în albastru. Nu e nici o fărâmitură din romantismul pădurii și al livezii în această judecată. Păcatul acestora n'a pribegit pe câmpuri în lumina lunii. Nu! S'a plimbat pe asfalt îmbrăcat după ultima modă, s'a tolănit în echipajul captușit cu catifea. A strigat la întrunirile cetățenilor, a plâns lacrimi de induioșare pentru durerile neamului, a împletit fulgere de mânie în for. O nu sunt țigani acești nenorociți cari se judecă! Sunt din ceata celor mai de seamă diriguitori ai acestei țări și omul acela cu obrazul palid, cu privirea tulburată, cu glasul tremurat de groază, omul acela e marele mogul al *advocaților* din toată țara, temutul logician, splendidul sofist, neînfrântul luptător politic al unui neam: fostul *ministru de justiție* al Ungariei Polónyi Géza. În fața mulțimii tixite în sală se spun pe rând păcatele. Și nu e mai puțin jalnică spovedania, decât a țiganilor cari au aprins ciarda din Dános. Ascultați ce se spune: Ministrul țării, supremul judecător al milioanei în căutarea dreptății e un înșelător! Cu talentul lui a golit buzunarul deaproapelui. A făcut tovărășie cu hoți de pușcărie. Și-a vândut numele pe bani! A lucrat alături cu femei pierdute ca să câștige bani. Și pe rând, pe rând se înșiră verigile acestui lanț blăstămat. Și vin baroni cu glasul trăgănat, conți cu căutătura plină de dispreț să aducă mărturie. La o nouă desvălire trece un murmur de groază printre cei adunați și omul palid, omul tulburat își pleacă obrazul în palme și ascultă strivit de povară. Și cum stă înfrânt, din privirea ochilor stânși poți desluși prăpastia neagră a acestui suflet și rămâi înfiorat de patimile pe cari le vezi dormitând în întunec...

Iată două judecăți, două lumi, două prăpăstii... Deoparte fiara care se aruncă selbatică, hămesită după sânge, de alta patima domesticită, potrivită după cărările minții, înarmată cu toată iscusința omului ridicat la cea mai înaltă treaptă a evoluției culturale. Judecând temeinic, înțelegi înrudirea și vezi tot mai mult că în pieptul acestor oameni e același fond sufletesc și sub sdrențele murdare și sub plastronul alb al ministrului... Nu știi cum va fi judecata celor cari impart dreptatea oficială. Nu știi, vor muri la spânzurătoare sau se vor stânge în robie tâlharii cari au aprins ciarda din Dános și nu știi dacă din vorbele aruncate ale martorilor se va mai putea peteci cinstea atât de

sdrențuită a ministrului Polónyi Géza. Un lucru însă se știe: *Societățile în cari pot prinde astfel de păcate sunt bolnave și menite să piară.* Vor trece bariera civilizației, sau se vor prăpădi la pușcărie acești țigani sălbatici. Se va schimba atmosfera morală a acestei țări și se vor arunca în foc putregaiurile, sau se vor surpa din temelii zidurile. Principiul sănătății e cel mai implacabil judecător în natură. Lozinca lui e: *premenire.*

Octavian Goga.

Demagogie?

La noi, hotărît nu! În regat, poate. Pentru că raporturile politice nu sunt aceleași, noi ducem o luptă de revendicări și de apărare, câtă vreme în România viața politică se dezvoltă după normele tuturor statelor libere, cu aceleași evanghelii și cu aceleași exagerări.

Sub demagogie înțelegem fanatizarea mulțimii pentru idealuri irealizabile și exploatarea acestui fanatism în scopuri personale. Sunt demagogi toți câți prin presă sau prin grai viu înșală mulțimea prin promisiuni pe cari nu le pot ține, toți câți pe calea asta râvnesc a-și face un nume sau o situație materială, toți aventurierii politici și sociali.

Căutând acum în trecutul nostru, vom vedea că astfel de luptători n'au fost printre noi. Oratorii noștri din conferințe, deputații și ziaristii noștri, au fost idealisti, a căror sinceritate și bună credință nimeni n'are dreptul s'o tragă la îndoială. Ceice întră în temniță pentru ideal, nu au sânge de demagogi în ei. Și singura vină ce li-se poate aduce — și le-am adus-o și noi când a trebuit — este că adeseori au înlocuit ideea prin frază, chibzuiala prin sentiment. Dar acest păcat nu eră „demagogie“, ci mai mult diletantism, sau rămășiță a vechei scoale politice naționaliste, unde perorația entuziastă își avea și ea rostul ei.

În regat, firește, stăm cu totul altfel. Acolo e o intensă viață politică. Libertatea presei și a întrunirii e mare. Terenul e prielnic pentru agitarea diferitelor probleme și demagogii sunt la largul lor. Limbuții și îndrăsneții pot să-și creieze grupări și situații, pot să revoace astăzi pământul de ieri, pot să fanatizeze mulțimea în direcții greșite, fără a face mult caz de conștiință.

La noi însă aceasta nu se poate și nu se întâmplă, între altele și din motivul că e atât de mare controlul, atât de pronunțat bunul simț și atât de vie conștiința datoriei naționale, încât, oricine încearcă o asemenea operă de rea credință, riscă să fie grabnic înlăturat din rândurile noastre.

*

Dimpotrivă! Dacă e să ne plângem de ceva, apoi tocmai lipsa asta totală

de „demagogie“ ne supără, adecă puținul contact cu mulțimea. Ne supără legile, cari prin asprimea lor, nu ne acordă dreptul de întrunire politică, și ne restrâng pe acela al întrunirilor sociale, împiedecându-ne astfel sistematic de a ne manifesta dorințele. Ne doare legea de presă, care ne oprește a vorbi popoului dela sate cum ar trebui, pentru a-l putea lumina despre datoriile și drepturile lui. Și o socotim de-adreptul ca o vină mare a noastră și a deputaților noștri mai ales, că nu reușim să găsim în sfârșit un mod fericit de a restabili organizația în așa fel, ca poporul să fie mai aproape de conducătorii săi.

Nu numai că nu fanatizăm mulțimea pentru nici o problemă mai actuală, dar pe deoparte nu avem puțința de a o face, iar pe de alta suntem singuri vinovați de nenumerate intrelăsări. Invățătorul, preotul și toți câți au prilejuri de a se coborî în popor și a se întâlni zilnic cu dânsul, de a-l face să se pasioneze pentru diferite direcții, nu-și împlinesc nici datoria asta de elementari „demagogi“, dacă putem zice astfel.

Această intrelăsare e mult mai „criminală“ decât presupusa demagogie, căci întârzie mult dezvoltarea noastră politică și culturală.

*

Să nu ne speriem deci de vorbe mari, căzute în focul unui recent duel teoretic, Ele se potrivesc cu starea reală a lucrurilor dela noi ca nuca în părete.

Congresul ziaristilor noștri. Un prieten al foii noastre, profesor al unui institut teologic, ne scrie câteva rânduri despre chestiunea cu care confracții dela celelalte organe românești s'au ocupat îndelung și anume despre ideea organizării ziaristilor într'un sindicat. Tipărim aceste rânduri, ca o voce din public:

„Am văzut — zice prietenul nostru — că sunteți pe cale a formă o societate a „ziaristilor“ dela toate foile române din Transilvania și Ungaria. Cei dela „Lupta“, ca și cei dela „Tribuna“ au îmbrățișat ideea cu căldură, iar d-l Mureșan, în calitate de decan al ziaristilor, a primit și d-sa acest plan, a propus chiar o întrunire de con-

stituire în Brașov și a pus în vedere, că această întrunire va avea loc înainte de sărbătoarea Rusaliilor, la Brașov.

„Vă mărturisesc, că eu nu m'am însuflețit deloc de această hotărîre și a fost pentru mine chiar oarecare decepție. Nici odată nu m'am putut hotărî să socotesc pe bărbații din redacțiile foilor noastre niște „ziariști“, ci totdeauna oameni politici, dintre cei mai de seamă ai noștri. Nici odată nu mi-a plăcut să-i consider drept niște gazetari de „profesiune“, în înțelesul acelor gazetari cari consideră politica drept un mijloc de existență și pot să servească astăzi un stăpân și mâne pe altul, ci totdeauna niște entuziaști slujitori ai cauzei naționale, cu convingeri și principii bine determinate. Baritiu și Slavici n'au fost gazetari, Murășenii de asemenea, Densușienii dela „Orientul latin“ tot astfel, și-au răușit să întemeieze presa românească din Ardeal și să aibă asupra vieții publice aceea adâncă înfruntare politică și morală, pe care „gazetarii“ de profesie înzadar vor mai căuta s'o aibă.

„Din aceste motive nu văd de loc necesitatea înființării unei societăți, care să înființeze așazicând o breaslă nouă și să ne răpească nouă, cetitorilor, încrederea în valoarea de până acum a foilor noastre. Căci îndată ce știm noi, că foile nu mai sunt expresia unor oameni politici, ci pur și simplu a unor breslași, cari astăzi pot scrie la unii, mâne la alții, după leafa ce le-o poate oferi editorul, încrederea noastră este adânc știrbită...“

Recomandăm atenției confracțiilor noștri aceste obiecțiuni, cari într'adevăr dau de gândit.

O apărare rușinoasă.

Tot în chestia Bihorului zilele aceste ne-a trimis la redacție un amic al nostru o fiuică cu tipar foarte prost, ticluită cu înțelepciunea cunoscută a gazetelor maghiare de provincie. Această tipăritură se numește „Tiszántúl“ și apare în Oradea-mare. În numărul de 1 Maiu se publică un articol de două coloane „Hajssa Radu püs-pök ellen“ (Campanie în contra episcopului Radu) în care revista noastră e onorată cu tot felul de epiteze din arsenalul care se știe, pentru articolul „Se maghiarisează Bihorul“ publicat de noi. Nu ne-am oprî la acest articol, căci ne interesează prea puțin judecata acelor oameni cari susțin sau

abonează astfel de tiparuri insipide. Ceeace ne face să ne oprim nedumeriți e filipica călduroasă a gazetei ungurești în favorul episcopului Radu și unele infamii pe cari trebuie să le respingem. Ungurul apără cu toată căldura pe bunul păstor tulburat în munca pentru frățietatea „maghiaroromână“. În această apărare semnificativ de prietenească, strecoară neadevărul, că articolul din „Țara noastră“ ar fi scris de un avocat din Oradea și după înșirarea „meritelor“ părintelui Radu tipărește următoarea minciună teribilă: *la episcopul Radu s'au adresat anume cu o rugare agitatorii români. Nu mai puțin decât 10000 de coroane au cerut dela episcop pentru scopuri politice naționale. Episcopul care și până astăzi a fost dușmanul celorce luptă împotriva prieteniei româno-maghiare a denegat se n'înțelege orice sacrificiu“. Cu aceasta motivează condeiful dela „Tiszántúl“ „atacul vehement“ al revistei noastre. Care va să zică noi ne-am fi îndreptat la sfinția sa să-i cerem coroane. Nu crede nimeni din țară această minciună ridicolă. Nimeni dintre noi „agitatorii“ neamului românesc nu mai e de credința naivă, că părintele episcop Radu ar fi omul la care te-ai putea îndrepta cu astfel de rugămînți... O spun asta miile de țărani cari se prăpădesc de pelagră în vecinătatea întinselor câmpuri și păduri ale apăraturii părinte, o spun școlile ungurești din toate satele Bihorului, o spune atitudinea de șovăire dureroasă a acestui fu de țăran și multe alte lucruri cari se vor lămurî în curând, dacă nu alt undeva, în paginile acestei reviste. Deocamdată încreștăm această apărare. Nu învidiem nici decum pe sfinția sa pentru rândurile prost tipărite în gazeta ungurească. Și ce-ar fi de învidiat în acest prieteșug ingrât? La urma urmei doar tot conștiința publică a acestui popor e menită să judece faptele unui episcop-român și nu cluburile de provincie ale papistașilor unguri. Și fiecare creștin e în curat cu judecata neamului nostru asupra tuturor „luptătorilor pentru frățietatea româno-maghiară“ lăudați de ditirambii fiuicelor ungurești. Această judecată e una și nestrămutată și o știm cu toții. O știe neamul întreg, o știe părintele episcop și o știe probabil și cronicarul vorbăreț al „Răvașului“ din Cluj care ne-a tratat cu câteva mici prohuscării pentru articolul din chestie. Cu toate aceste se simte nevoia de a o lămurî din nou. În curând o vom face.*

FOILETON.

Sonet.

Cuprinde-mă din nou singurătate
Căci țara ta de-atâtea-ori mă cere,
La sînul tău vor prinde'n veci putere
Avânturile inimii curate.

Nemilostiva lumilor durere
Departa-și strigă multele păcate:
Ca 'ntr'o vrăjită, tainică cetate
Eu mă închid în sfânta ta tăcere.

Grădina ta atât de mult mi-e dragă,
Sunt flori acolo visurile mele
Și sufletului dat e să culeagă.

Rătăcitor el florile-și adună
Și în odihna nopților cu stele
Își împletește trainică cunună.

Octavian Goga.

NUVELA.

Movila Cocoșatului.

De D. M. Teodorescu.

(Sfârșit.)

Cei zece inși înmărmuriți, căzură cu fața la pământ și se rugară.

— Doamne, fie-ți milă de noi!

Dar el zâmbi cu milă și le zise:

— Nu vă fie teamă, că și eu sunt tot un om ca voi, dar bucuria dreptății mă întinerește, că la noapte facem dreptate. Fiți și voi drepti și buni, că sufletul dreptilor e lăcașul lui Dumnezeu. Moș Stanciu tăcu o clipă ca să-și umple luleaua. Pe fața lui eră atâta seninătate și atâta convingere și împrejurul nostru atâta farmec, că pierdusem simțul realității parc'ași fi trăit în lumea basmelor. El reîncepû:

„Și bagă dumneata de seamă că așa este. Mai vezi d-ta azi minuni de astea?”

Și cum spui, au plecat și au mers ziua întreagă, iar când să se înopteze, cocoșatul i-a ascuns pe toți într'un desis, și a pierit deodată. Nu s'a întors decât aproape de miezul nopții și le-a făcut semn să se ia binișor după el, fără sgomot. Au intrat astfel într'o poiană largă, în mijlocul căreia era un bordei lung și lat, să încapă în el o oaste întreagă și în bordeiu se auzea chef și veselie mare. Atunci cocoșatul le zise:

— Ei sânt mai mulți ca noi, dar să nu vă fie frică. Să vă luați bărbătește după mine și să dați fără milă până când n'o mai rămâne nici unul.

Fără se mai stea la gânduri Cocoșatul se repezi în bordeiu și când zbieră odată, hoții încremeniră pe scaune, cu bardacele de vin în mână. Atunci năvăliră și cei zece și începură să dea în carne vie. Cocoșatul făcea minuni, cu o lovitură desprindea un cap de trunchiu și-l asvârlea în grinzi, de s'alegea praful. Nici ceilalți nu se lăsau mai pe jos și cât ai clipl din ochi toată ceata hoților fû tăiată în bucăți. După ce nu mai rămase nici unul în viață, el dete poruncă să adune toate stărvurile în mijlocul bordeiului și pe urmă zise:

— Acuma scotociți peste tot, să facem dreptatea!

Și atunci începură a ieși la iveală din toate colțișoarele bogății nenumărate, numai aur și argint și pietre scumpe să le cari cu carul. Privind ei atâtea bogății li-se întunecară mințile și începură a răcni:

— Aici e de noi. Să trăim și noi acuma, fraților!

Cocoșatul auzind așa, se repezi în mijlocul lor, strigând:

— Sunteți nebuni? Ce-o să faceți voi cu atâta bogăție, aici în mijlocul pădurii! Strângeți-o mai bine și hai s'o împărțim la nevoiași păgubiți de tâlhari. O să vă rămăie și vouă destul, fiți pe pace!

Sinoadele eparhiale.

Sub împrejurări nespuse de grele se intrunesc anul acesta reprezentanții clerului și poporului dreptcredincios la sfat, în centrele diecezelor.

Niciodată n'a fost mai amenințată biserica noastră ca chiar acum după introducerea legii școlare din anul trecut.

Organele stăpânirii devin tot mai agresive și tind cu o stăruință vrednică de cauze mai bune, de a se ingeră în mersul instrucțiunii, punând pedeci și unde nu ar fi de pus, căutând așa zicând cu lumina petele în soare. Aici nu e bună școala, colo nu e calificat învățătorul, dincolo nu se face progres în cunoașterea limbii statului, aci nu sunt requizite școlare — tot scăderi, la a căror delăturare lucrăm noi confesiunile de ani de zile, aducem jertfe considerabile și unelocuri stăm cu fața senină înaintea oricărui om competent, că școalele noastre stau mai bine ca multe școale de stat și ca ale altor confesiuni.

O fi și sărăcie, o fi și indiferentismul unor organe de-ale noastre, vor fi și amândouă, și va fi și câte o întrelăsare mai mică, dar fapt este, că s'a pornit o mișcare în toate părțile ca să se salveze școala română confesională.

Și când te gândești că la aceste lucrări de mântuire suntem toți angajați, cu cinstea noastră, cu toată reputația noastră, și glas din popor răsună: „*dăm tot pentru școala noastră*“, se ivesc inspectorii guvernului, și fac încercări de ademenire, prin ușurări promise, clătină pe cei îndoielnici și produc chaos și întunec în inimile credincioșilor noștri. Sinoadele eparhiale trebuie să ia poziție hotărâtă, trebuie să sară în ajutorul școalelor, să îmbărbăteze pe cei inimoși ca să stăruie în direcția apucată iar pe cei îndoielnici să-i mustre și pună la lucru în ciasul al 11-lea.

Din sinoade trebuie să se facă adrese către guvernul țării ca să pună zăgaz pornirilor iperzeloase ale inspectorilor, cari pentru câștigare de merite patrio-

tice fac mai mult decât cere legea și distrug toată buna pornire ce se manifestă la poporul nostru, de a susține școalele din mijloace proprii.

Afacerea aceasta mare, chestia școalelor, merită ca să fie obiectul principal și de căpetenie în discușiunile noastre sinodale, punând aici la o parte alte interese mărunte, cari în alte cauze ne pot despărți, aici una trebuie să gândim, una să facem și solidari să ne ținem și grupăm în jurul celor puși la cârma bisericii, în jurul capilor diecezelor și să-i sprijinim cu toată puterea.

Sinoadele noastre sunt expresiunea poporului în baza votului universal, sunt parlamentul poporului dreptcredincios și mandatarii clerului și poporului trebuie să fie în conglăsuire cu glasul obștei, căci altcum nu ar avea nici un înțeles, cheltuielile ce se fac cu acest aparat constituțional costisitor.

Iar arhieriei noștri — aleși de cler și popor, nu sunt ca arhieriei altor confesiuni, numiți de stăpânire, ei nu pot să se despartă nici pe un moment de popor și de aspirațiile juste ale aceluia de a voi să trăiască în limba și legea străbună.

Aceasta nu înseamnă, nici răsvărire contra stăpânirii, nici pornire dușmănoasă, care să li-se poată impută, este cea mai elementară și sfântă datorință a lor pe care trebuie să o afirme la toată ocazia, și față cu guvernul.

Cea mai grea poziție o vor avea reprezentanții bisericii noastre în dieceza Caransebeșului, unde s'a ingerat guvernul în autonomia bisericii, a făcut cercetări prin organele sale, pe cari trebuie să le facă organele noastre bisericesti și a cerut pedepse și amovări din posturi a persoanelor, cari stau sub disciplina organelor bisericesti.

Nu intrăm în meritul faptelor ce li-se impută, constatăm faptul regretabil că consistorul n'a fost la înălțimea chemării când a lăsat să facă alții ordine unde el e stăpân și el trebuie să facă ce-i incumbe în puterea dreptului său de for disciplinar.

Ei se uită unii la alții, cu privirile încruntate și apoi grăiră:

— N'am venit noi până aici prin atâtea năcazuri ca să împărțim cu alții. Vrem să trăim și noi d'acuma, și tu să ne fii cap.

Atunci Cocoșatul își puse fata în palme și încep să plângă, iar în vremea aceasta, ei făcuseră hora în jurul grămezii de bani și se învârteau nebunește urlând ca fiarele. Cocoșatul se uită la ei mult și pricepu că i-a pierdut. Atunci încep să-i piară toată frumusețea, până rămase iar ca mai înainte cocoșat, slab și urit. Le mai zise înc'odată:

— Haideți înapoi!

Dar ei își bătură joc de el și aruncând cu pumnii aural asupra lui, ziceau:

— Du-te tu, că tu ești omul lui Dumnezeu, noi rămânem aci să ne săturăm și noi odată, că destul am răbdat.

Atunci Cocoșatul își luă rămas bun să plece, dar n'ajunse la gârliciul bordeiului, că ei începură a se uită cu grije unul la altul și se întrebă într'un glas:

— Dar dacă ne face și nouă ca și ăstora?

Și fără să mai stea la gânduri se aruncară asupra lui și-l făcură bucăți. Când să-și dea sufletul, din gura lui ieși un abur roșu ce-i învălu pe toți într'o clipă și atunci, apucați de turbare se aruncară unii asupra altora și începură să se mușce și să se sugrume. Se luptară ei așa printre stărvuri și prin grămezile de aur și de argint și de nestimate multă vreme, până când se auzi de odată ca din pământ un cântec de cocoș, ce trâm-

biță atât de tare, că tot pământul se cutremură. Ei căzură cu toții la pământ și bordeiul se dărâmă peste ei.

A trecut multă vreme de atunci. În locul bordeiului s'a ridicat o movilă, pe care au crescut bălăriile și oamenii i-au zis Movila Cocoșatului. Mai apoi s'a tăiat și pădurea de-a rămas movila în câmp cum se crede azi și spune cine a văzut că în toate nopțile joacă pe movilă o ceată întregă de stafii. Să nu te uiți acolo“.

Moș Stanciu își făcu cruce și se mai apropie de mine Câmpul se desfășură în fața noastră plin de lumina aceia palidă a nopților, cu lună și flori tainici parcă plutea în văzduhul adormit. Porumbarile se țineau lanț alături de miriștile aurii, și roua nopții licărea împrejurul nostru, ca mii de ochi ce priveau înfiorați splendoarea cerului inecat în lumină. Stelele rari parcă inotau în oceanul străveziu de lumină și abia îndrăneau să-și arete fața, iar luna eră încunjurată de un larg cearcăn alburui.

Moș Stanciu o privea dus pe gânduri și deodată întorcându-se spre mine:

— Ști ce e cearcanul acela dimprejurul lunii?

— Semn de ploaie?

— Așa, semn de ploaie: E sufletul soarelui, care se gândește acuma la ea. Așa zboară sufletele acolo unde sânt duse gândurile. Și sufletul omului se duce unde-i gândul, dar el nu se poate vedea că-i prea negru.

La Sibiu și Arad lucrurile se vede că se vor desvoltă normal, și cel mult chestia zidirii seminarului discutată și în coloanele foii noastre poate să dea loc la o discuție mai avântată — rămânând însă fapt constat, că consistorul ca organ executiv va îndeplini concluzul ce se va lua cu toată conștientiozitatea oricare va fi votul sinodului.

Nu ne îndoim că și afacerea aceasta va afla o soluțiune potrivită — mai ales că nimenea nu se îndoiește nici în buna credința celorce sunt pentru zidirea pe teren liber, nici a acelor, cari cred că se rămână seminarul unde e azi, în apropierea bisericii catedrale.

Parlamentul deschis zilele trecute și-a început desbaterile prea puțin remarcabile. S'au reales viceprezidenții vechi împotriva cărora d-l deputat *Iuliu Maniu* a propus zadarnic votul de neîncredere al camerei pentru atitudinile de părtinire în interpretarea regulamentului intern. Ședințele ținute s'au ocupat mai mult de chestiuni formale, iar interesul viu al deputaților e înlăturat de procesul *Polónyi-Lengyel* care a aruncat valori puternice în parlament.

O definiție. Trăim în epoca teoriilor. Nu numai ai noștri s'au așternut pe discuții teoretice, — o fac și cei din presa maghiară. Să cităm o pildă. În „*Pester Lloyd*“ domnul *Paul Balog*, căruia-i place să facă pe adversarul lui *Björnson*, explică ce este, în esență, chestiunea naționalităților și dă următoarea definiție:

„Ceeace astăzi se numește chestiunea naționalităților, nu este altceva decât lupta de întrecere între elementele centripetale, doritoare a conservă ființa statului și între forțele centrifugale, cari în paguba integrității statului, tind spre autonomie. Astăzi încordarea dintre aceste puteri opuse este poate mai mare ca mai înainte. Dar tocmai acest fenomen aduce cu sine necețitatea ca maghiarismul să țină și mai strânse frânele și să nu admită nici o slăbiciune. Iar politica noastră de naționalități nu se va schimba decât atunci, când încordarea aceasta va scădea și când forța popoarelor nemaghiare se va apropia, mai mlădiaoasă, de a noastră“.

O definiție mai suchiată nici că am cetit vreodată. Premisele fiind fundamental false, concluzia nu putea fi nici ea mai puțin ridicolă.

Puțină istorie. Dela întâia trezire la viață politică, chestiunea reprezentării noastre în parlament ne-a preocupat în continuu. La început într'o formă mai vagă, dându-se expresie principiului fundamental al egalității datorilor ca și a drepturilor cetățenilor din acelaș stat. Mai târziu însă, și adecă în petiția dela 1849 a tuturor Românilor din Monarhia Habsburgică, se precizează anume „*reprezentarea națiunii române în proporție cu numărul sufletelor*“.

Ideia votului general nu se ivește încă. Deasemenea nu se pomenește nimic în această privință în dese petiții și discuțiuni ale Românilor în jurul independenței Transilvaniei. Se combate însă legea electorală cu măsurile ei excepționale pentru ardeleni, se insistă, în adresele către suveran, asupra „*dețărării definitive a modului trimiterei deputaților în senatul imperial*“, iar la 1866, România cer „*să se sancționeze legea electorală votată de către dieta Transilvaniei în anul 1864*“, care lege nu cuprindea nici ca dispoziții generale, în înțelesul de astăzi al votului universal.

Urmează politica noastră de gravamine. Neintroducându-se nici o reformă, iar legile în vigoare dând pururea prilej la conflicte între noi și maghiari, arătăm pe larg abuzurile electorale. Aceasta în tot timpul dela uniunea Ardealului cu Ungaria încoace.

La 1881 însă, în conferința națională din Sibiu, România își înscriu în programul lor național următorul punct: „Crearea unei legi electorale pe baza sufragiului universal, sau cel puțin ca fiecare cetățean, care e supus la dare directă, să fie investit cu drept de alegere“.

De atunci sunt douăzeci și șapte de ani! Toată lupta aceasta politică s'a dat pe baza acestui program și în special acest punct a fost centrul tuturor eforturilor noastre. Acum, după atâta timp de încordare, ne apropiăm de o luptă decisivă. Este o datorie a noastră și indeosebi a deputaților noștri, de a reimpătră fazele istorice ale legilor electorale și a dovedi că cererile noastre în această privință nu sunt de eri, de alaltăieri. Votul universal este la noi un postulat devenit istoric și nu un capriciu, însușit poate din alte țări, nici o simplă armă de opoziție, cum eră până de curând la Kossuthiști.

Moartea doctorului Radovici. În noaptea îngropării, a murit doctorul I. Radovici, fost prefect din Vaslui, membru marcant al partidului liberal.

A fost un suflet mare, o pildă de patriotism și de cinste; toți câți l-au cunoscut, toți câți au auzit de el, n'au decât vorbe de regret pentru moartea lui.

Unul dintre cei mai devotați iubitori ai țărânimii, d-l Radovici s'a sacrificat pentru ea; anul trecut, în toiu răscoalelor, când eră atâta nevoie de oameni iubiți de țărani, d-rul Radovici a fost rugat să primească postul de prefect.

A umblat din sat în sat să împace pe răsculați și boala lui, un început de tuberculoză, s'a agravat din pricina prea marelui oboseli.

Plecat în străinătate să-și caute sănătatea și văzând că nu și-o mai găsește, s'a aruncat în mare, de pe vaporul *Senegal*, șase ciasuri depărtare de Neapoli; valurile înopitate nu l-au mai dat înapoi.

O moarte rară — cum rari sunt oamenii regretați cât el.

Odihnească-se în pace!...

Cele două reprezentații date în zilele de 3 și 4 Maiu, la Sibiu, de către Zacharie Bârsan, au avut un succes neașteptat.

În ambele seri, sala festivă a „Asociațiunii“ a fost înșesată de lume; spectacolele aranjate cu multă dibăcie, au distrat minunat publicul sibiian.

În seara întâia, s'a jucat *Sacrilejul* — emoționată dramă a lui Girardin și comedia oară „Cănele și pisica“ iar în a doua *Drepturile sufletului* de Giacosa și *Dela nord la sud*. La amândouă reprezentațiile, a dat concursul său d-l Calmuschi, un talentat elev al conservatorului din București, recitând anecdote și monologuri, cari au înveselit peste măsură pe asistenți.

Nu vom insista asupra talentului d-lui Bârsan pe care publicul nostru îl cunoaște și îl apreciază îndeajuns; e însă locul, să ne oprim asupra jocului d-nei Olimpia Bârsan, tot atât de încântătoare în dramă ca și în comedie; d-na Bârsan e o artistă desăvârșită.

D-sa pare că a ținut să arate cât îi e de ușor să treacă dela un rol la altul, dela tristețea unei femei al cărei suflet e chinuit, până la sburdălnicia tinerească a unei fete abia eșite din pension — și a reușit de minune. Nimic afectat deși a pus atâta căldură în interpretarea rolurilor, nimic fals deși ceia ce și-a ales d-sa, s'ar fi pretat la lipsă de natural, din partea unei artiste obișnuite.

Impresia lăsată de d-na Bârsan a fost excelentă.

Toate felicitările noastre draguței domnișoare Augusta Popescu, care a jucat așa de frumos rolul copilei din „Sacrilejul“.

Iar d-l Enescu e un element prețios pentru teatrul nostru; a dovedit că e nu numai un simplu diletant.

CRONICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ.

Autorul dramatic Sașa Guitry iată un nume care începe să facă senzație în lumea teatrală din Paris.

Fiiu al decurând — celebrului actor Guitry — despre care poetul și dramaturgul Henri Bataille a scris mai acum o lună, că e cel mai mare comedian din lume — tânărul Sașa Guitry, abia a trecut pragul majoratului și a avut parte de gloria rampei.

Trăit între actori, iubit și răsfățat de directorii teatrelor, el n'a așteptat multă vreme până să i-se joace piezele.

La teatrul *Gymnase* s'a dat zilele trecute cea dintâi reprezentație a comediei sale *Scandalul din Montecarlo*, trei acte spirituale, cu meșteșugite întorsături dramatice și cu dialogurile vioaie.

Guitry-tatăl e foarte mulțumit de fiul său și-i prevede mari succese.

— La vârsta lui — spune el — eu nu aveam numele lui și nu eram așa de ambițios. Iată două lucruri cari mă fac să cred că nu eu, ci el va fi gloria familiei Guitry...

31 de tablouri, ale pictorului francez I. Ch. Cazin, au fost vândute săptămâna trecută, de către moștenitorii săi.

Aceste tablouri, pe cari Cazin le consideră niște simple schițe, fără valoare, sunt menite să mărească numele de mare pictor al autorului lor.

Amant al amurgurilor înorate, al inserărilor fumurii, în ceața cărora se profilează o căsuță de țară, o potecă tainică, o rariște coplesită de melancolia toamnei, Cazin e pictorul colorilor discrete, cari îți evoacă tăcerea maiestoasă a asfințitului, întreruptă numai de țiritul unui greere sau de lătratul depărtat al unui câne. Casele olandeze sau franceze, pe cari le pictează Cazin, au un farmec nou, cu zidurile lor întunecate, cu ferestrele roșii ca un ochiu de foc, ce se aprinde odată cu luminile de argint ale nopții.

Expoziția lui Eugène Dauphin atât de așteptată de pictori și amatori, s'a deschis la 1 Maiu, în galeriile Georges Petit.

Cunoscut prin peisagiile sale provansale și marinele mediterane, Dauphin e, contrar lui Cazin, iubitor pasionat al culorilor vii: răsărituri pe Mediterana, ceruri arzătoare, peisagii inundate în lumină, — iată majoritatea pânzelor sale.

Portretul lui Octave Mirbeau, făcut de cătră colaboratorul său Thadeu Natanson în *Le Figaro* e foarte sugestiv și e venit la timp, căci a apărut în aceeași zi când tribunalele trebuiau să limpezească afacerea piesei *Foyer*, pe care Jules Claretie, directorul Comediei franceze n'a vrut s'o reprezinte, deoarece e punerea în scenă a vieții unui cunoscut senator și academician francez.

Discuțiile asupra lui Omer continuă și astăzi. A existat sau nu cântărețul orb, care a compus *Iliada*?

Existența lui Omer, pusă încă la îndoială, deși s'au scris atâtea volume asupra lui, va fi contestată de sigur, de mulți și de aci înainte: doar nu e asta soarta oamenilor mari?

Câțiva poeți francezi, vrând să ridice un monument celui mai vechiu maestru, presa a început din nou să se întrebe dacă autorul *Iliadei* nu e un nume legendar?

Se naște întrebarea: dacă Omer n'a existat cum de i-se cunoaște povestea vieții și cum știm noi că a fost orb?

Cel mai inteligent răspuns în această privință a fost dat de un umorist francez, acum trei sferturi de veac. Fără să pomenească ceva despre Omer, el a scris, într'o vreme când se discută cu mai multă aprindere, existența marelui aed, o broșură despre Napoleon I.

Cu aceleași argumente ale celorce neagă pe Omer, el a dovedit că Napoleon I e un personaj din basme, că războaiele lui sunt legende!...

ECONOMIE.

Pășunatul în România.

Sunt încă proaspete în memoria celor ce și-au luat vreme să le audă suspinele și plânsorile oierilor noștri mai ales din Mărginime, răscolite pe urmele ordinațiilor ministeriale, prin care mai întâiu li s'a îngreunat și apoi li s'a oprit cu desăvârșire pășunatul vitelor, dar mai ales pășunatul oilor în România.

Deși prin această opreliște se pun la grea încercare, dacă nu se aduc la sapă de lemn peste 300,000 locuitori români, ce-și găsiu direct ori indirect cel mai de seamă izvor de câștig în pășunatul din România și cu toate că această chestiune chiar și numai din punctul curat economic și social prezintă o capitală importanță — nici în discuțiile frunțașilor noștri nici în presa noastră nu și-a găsit cuvenitul loc.

Chestiunea pareă că n'are o parte agitatrică ori că n'ar avea îndreptățire în șirul preocupărilor de ordin mai înalt — să-i zicem teoretic — și doar pentru acest cuvânt nu a fost și nu e nici azi învrednicită de atenția deosebită ce o merită.

Ori cum ar fi și ori care ar fi motivele — scuzabile ori nescuzabile — chestiunea, mai ales pentru noi români, pe care ne privește mai ales e de o importanță capitală.

Ca să știm cu toții despre ce e vorba — schițând următorul istoric:

Din vechi vremuri, când îndeletnicirile economice și în special cele agricole pentru cultura pământului și creșterea vitelor se desăvârșiau în cercuri restrânse, local — pășunatul vitelor nu putea fi demarcat cu granițele politice.

Sfârșiturile războaielor, conferențele de pace, răpirile ori cuceririle de hotare, după natura vieții oamenilor nu erau de însemnătate pentru cei ce în vederea alimentării principalei lor ocupații își căutau pășune pentru avutul lor în vite.

Căutau și folosiau pășunea, pentru o plată oarecare ori pe dreptul pumnului — acolo unde o găsiu, fără să și mai bată capul cu aflarea că hotarul pășunat în a cui țară se găsește.

Așa fiind a fost numai natural ca pășunile Ardealului și a României să fie folosite după trebuință și nu după granițele politice. Dovadă sunt satele de graniță în care se găsesc ardeleni în România și români de dincolo în Ardeal (vezi comunele: Vadu Dobri, Poiana Rechițele, Meria etc. din comitatul Hunedoara, cu coloniști din România!)

Datina vechilor vremi s'a strecurat și în vremile mai noi, până când în zilele noastre s'a făcut rânduială, izvor de traiu pentru mii și mii de oameni.

Dar e o lege a firii și un îmbold de invidie în munca economică și mai ales în lupta pentru traiu, ca să afli să stăricească și dacă pot să împedec, să direc izvorul de venit al vecinului, ca așa pe scocul meu să curgă mană mai bogată și cât mai puțin muncită.

În temeiul acestei nizuințe, a fost fatal ca și venitul oierilor noștri, ce-și pășiau turmele în întinsele pășuni ale României și valorau produsele acestor oi aici în țară cu câștiguri frumoase — să fie spin în ochii, celor ce doresc izvoare de venit și mai bogate și mai puțin muncite.

Marii proprietari, oligarchia Ungariei de multă vreme își credeau izvoarele lor de venit sărăcite cu venitul oierilor noștri, s'au pornit dar pe lucru și primele lor încercări se găsesc prin anii 1867—68, deja la începutul erei constituționale, când le-a ajuns în mâni frânele guvernării. Constelația politică însă nu le eră atunci favorabilă și poate că erau și prea puțini cei ce erau deadreptul interesați ori după ei „păgubiți“ prin pășunatul în România.

Pentru cei mai mulți eră de o importanță cu mult mai mare importul de bucate și de vite ce se făcea din România pentru Ungaria și prin Ungaria — ca transit pentru Austria. Toate puterile dar și le-au adunat ca să împedecă mai întâiu acest import. Le-a și succed, căci cu anul 1885 s'a început așa zisul războiu vamal între România și Ungaria. Dela această dată a încetat fățișul import de vite și de bucate din România și marii noștri proprietari din Ungaria își puteau plasa bucatele și vitele în Austria — în baza convenției, ori contractului vamal cu Austria — fără teamă că le va putea încurecă socoțile importul de aceleași produse din România.

Sfârșită cu bine această „arangiare“ economică — a rămas timp să se asculte și plânsorile celor puțini, ce erau personal interesați și după

ei „păgubiți“ prin pășunatul din România — rămas în ființă și după declararea războiului vamal cu România la anul 1885.

Mai adăugați apoi și partea *politică*, cu care a fost ușor să fie îmbrăcată această chestiune *curat* economică și atunci o să se găsească natural, că guvernele de pe vremuri au fost neconținut asediate — ca să nu mai îngăduie durerea și mai ales readucerea oilor în pășunile din România. Guvernele de pe vremuri însă, ori cum ar fi fost nu și-au luat curajul să taie izvorul de venit alor cel puțin 400,000 locuitori, deși între aceștia erau peste 300,000 români.

Ce n'a săvârșit celelalte guverne a isprăvit „marele guvern național“ de azi, prin ministrul său de agricultură, Ignat Darányi. Acesta prin ordinațiunea sa de numărul 4718 pres. din 24 Maiu 1907, sub pretextul importării boalelor de unghii și gură prin vitele aduse din România, a oprit *aducerea în țară* (și nu scoaterea din țară!) a vitelor de origine ungară ce erau duse în pășunile României.

La 24 Octomvrie 1907 sub numărul 9474 presidial a dat ministrul ung. de agricultură un nou ordin prin care îngăduie *exceptional* să se întoarcă în țară vitele duse în pășuni din România, dar această întoarcere să se facă cel mult până la 30 Noemvrie 1907 (în 30 zile!), și totodată apoi *oprește riguros* ca peste această dată să se mai aducă în țară vitele din pășune, deși după statistica oficială, la 30 Noemvrie mai erau rămase în România peste 90,000 oi din Ungaria!

Azi dar pășunatul bogat din România e închis cu desăvârșire pentru vitele și oile d'acici și opreliștea asta nu e dată de guvernul României, ce ai mai putea înțelege, dar e dată de guvernul țării noastre, prin ce se jignesc amarnic juste interese ale locuitorilor acestei țări — interese de care e legată existența alor aproape jumătate milion de locuitori!

Chestiunea aceasta e mult mai importantă decât să ne oprim la schițarea istoricului ei. Și dacă a fost actuală în luna Maiu și Octomvrie anul trecut e tot atât de actuală ori poate mai actuală și azi și va fi și mâine.

Și asta din două puncte de vedere. Din tranzarea făcută de guvernul actual oricine se poate convinge că și acesta mai mult decât guvernele anterioare se lasă răpit de momente abordate fie de interese particulare fie de șovinism păcătos și învălmășește chestiunile curat economice în vânturile turburi ale politicii înguste de partid și de zi.

Cu cât ni-se prezintă chestiunea mai lămurit cu atât desaprobam rezolvirea aceleia mai cu putere. Căci și aici în chestiunea asta aproape locală, privind aceia îndesebi aproape numai pe locuitorii comitatelor Sibiu, Făgăraș, Hunedoara, Brașov și Săcuimea — se învederează clar apucătura puțin demnă și chiar păgubitoare pe care se întemeiază și pactul economic cu convenția azi contractul ei vamal cu Austria.

Se știe că aristocrația Ungariei cu zecile de mii de jugăre nu are nici vreme nici simț nici voie pentru munca *industrială*.

Au făcut dar perfectă socoteală când prin convenția vamală a deschis granițele țării industriei austriace — pe care ei, oligarchia nu o are — ca în schimb să aibă ei, oligarchia deschide piețele Austriei pentru vitele și mai ales pentru bucatele lor, iubesc de pe întinsele lanuri, ce le stăpănesc.

Că ce fac micii industriași, ce nu pot ținea piept concurenței marilor fabrici austriace și ce fac micii proprietari, ce nu pot exporta cu vagoanele nici bucate, nici vite — la asta cine mai are timp să se zăbovească cu gândul?...

Intocmai cum n'are nime vreme să se gândească la ce s'or face oierii lipsiți de pășunile din România cu cele aproape 4—500 mii de suflete, câte formează familiile lor.

Aici în țară pășuni întinse în stăpânirea crescătorilor de oi — *nu sunt*. Pășunile puține și slabe ce sunt le au în stăpânire ori statul ori oligarchia.

Unde rămâne libera concurență, ce se putea opune până acum prețurilor exorbitante și șicanelor ce le formulează stăpânitorii de azi ai întinselor pășuni? Și ce s'ar face acești oligarhi când în urma felului lor de a produce cu ajutorul cetelor monstruoase de slujbași — produsele lor sunt neasămănat de scumpe față de produsele ce se puteau ajunge cu ajutorul muncii directe a stăpânului oier și a pășunilor mai ieftine și mai bune din România?

Aici găsim talmăcirea opreliștilor și nici decât în „boala de unghii și de gură, la vite“ — dupăcum glăsuiește motivarea oficială a opreliștei.

Căci raporturile sanitare chiar și numai la vite nu sunt inferioare în România față de cele din Ungaria.

Păreră noastră modestă este, că deputații noștri au omis îndatorirea ce aveau să facă din această chestiune obiect de interesare și să încerce curmarea astorfel de „activități economice“ fie prin decuarea aceloră fie prin cererea să fie abandonate.

Ce s'a omis credem că mai este timp să se îndrepte — la redeschiderea noii sesiuni parlamentare.

Dar alta e partea chestiunii, de care ne preocupăm de data asta.

Oierii noștri și cei pe care îi leagă de acestia atâtea interese — deocamdată sunt rămași fără adăpost pentru munca lor, fără izvoare de venit potrivite nizuințelor lor vrednice de laudă.

Cei mai mulți s'au ales cu ceva parale și acum în temelul acestor mici economii își caută pe dibuite nouă izvoare de venit. Mai mult se îndreaptă spre cumpărări ori arândări de pământ fie pentru cultivat fie pentru pășunat pe seama vitelor și oilor lor, de care nu se pot despărți cu una cu două.

Aici se impune sprijinul societății, sprijinul de frate mai ales pentru că oierii noștri și cei din apropierea lor sunt oameni harnici, rîvnitori și cu bună împărțea în lucrările lor. Pe unde se așează, duc cu ei multă vieță românească, căci aproape fiecare e câte un puternic individ, ce dau factorii economici, trebuincioși înaintării.

Așa fiind, se impune și fruntașilor și presei noastre să sprijinească pe acești bravi oieri, rămași acum de silă aici acasă — atât la arendarea și cumpărarea de moșii cât și la îndrumarea să îmbrățișeze meseriile și negoțul ce-și au puterea lor de existență.

Se înțelege că toate aceste se fac cumpănit fără multă podoabă și fără alaiu de vorbărie. *Aici se cere muncă reală — să o facem cu toții!*

V. C. Osvadă.

Introducere.

Ce înțelegem prin socialism și mișcare socială?

(Incheiere).

Faptul că el nu știe de azi pe mâne, dacă își va mai câștiga cele trebuitoare traiului. Căci orice depresiune care bântuie asupra vieții economice poate să aibă drept urmare concedieri largi de lucrători, poate deci să provoace lipsa de hrană într'o sumedenie de familii.

Această continuă nestatornicie face pe proletar să-și dea seama de starea lui, iar instrucțiunea lui tot mai mare la care contribuie viețea de oraș îl îmboldește să reflecteze asupra cauzelor acestei nestatornicii, asupra cauzelor deosebirii dintre starea lui și aceea a bogaților. Și atunci el crede că i-se descopere un secret, a cărui desvăluire devine motivul mișcărilor moderne ale clasei salariaților. Acel secret este că condițiile vieții proletarului își au obrșia nu în anumite împrejurări naturale care nu se pot schimba, ci în unele particularități ale organizării sociale și în sistemul economic predominant. Nici un om nu poate să-și afirme vre-un drept față de natură, dar în starea socială capătă îndată forma de nedreptate săvârșită cutărei sau cutărei clase (Hegel). Astfel s'a pregătit terenul pe care va putea să se desfășure mișcarea socială, căci numai acum se știe care este punctul de atac: organizarea socială actuală.

Pe măsură ce critica socială se ascute în acest chip din ce în ce mai mult și pe măsură ce nemulțumirea proletarilor de starea lor și dorința de a îmbunătăți devin tot mai vii, mai este o altă împrejurare care face ca această stare a proletarilor să devină din ce în ce mai de nesuferit: este atârănarea de acela care le dă pâinea. Această atârănare deși nu mai este consacrată prin legi, ca pe vremea sclăviei, nu este totuși mai puțin deplină ca pe acea vreme. Ea se manifestă prin aceea că proletarul este legat de tocmeala dictată de patron, căci altfel este amenințat să moară de foame; se mai manifestă și prin supunerea oarbă în atelier la ordinile patronului. Adesea ia uneori o formă medievală, atunci când fabricantul se socotea ca un „patriarh“ față de oamenii „săi“ și când încearcă a-i conduce și în viața lor privată. Aceiaș atârănare a proletarilor se întinde și în sfera drepturilor politice, când clasa capitalistă se folosește de puterea sa pentru a îngrădi prin legi sau prin măsuri administrative participarea proletariatului la viața publică.

Dar acestea nu sunt decât câteva din împrejurările cari dau naștere criticii pe care proletariatul o face actualei organizării sociale. Mai sunt însă multe altele. Ca să le dovedim, trebuie să ne îndreptăm ochii și asupra altor condițiuni ale vieții muncitorilor salariați moderni. Numai așa vom putea explica curentul de idei pe care îl găsim în toate străduințele de emancipare ale proletariatului și pe care îl putem caracteriza pe deoparte ca o tendență către comunism, iar pe de alta ca o iubire pentru mulțime.

Iubirea și respectarea mulțimii este o urmare a traiului în comun a fiecărui lucrător cu unii de alți oameni cu aceeaș soartă, cari cu toții sunt legați prin muncă comună în slujba întreprinzătorului și cari stau fără deosebire unul lângă altul, ca grăunțele într'o grămadă de năsip. Capitalismul a grămădit la un loc în marile orașe și în centrele industriale o mulțime nelncchegată de ființe cari au rupt cu desăvârșire cu trecutul, cari s'au desfăcut de toate vechile legături, de cămin, de sat și neam și cari încep o viață nouă cu falimentul vechilor lor ideale. Sângurul lor sprijin este tovarășul cu aceeaș soartă, care ca individ însemnează tot atât de puțin ca și oricare din ei, dar care tot ca și ei nu mai păstrează nici una din vechile legături. Cu aceștia se unesc cu aceștia se fac tovarăși și iată că iese la iveală o grămadă de tovarăși, caracterizată nu prin originalitatea vre-unuia din ei, nu prin tradiția lor comună, ci prin mulțimea, prin imensa lor masă. Nici odată în istorie nu s'au găsit uniți la un loc într'o mișcare unitară atât de mulți oameni, nici odată în istorie nu s'a întâmplat ca vre-o mișcare să fie caracterizată prin acțiunea unei mulțimi mai concentrate, decât cum este în mișcarea proletariatului. Pretutindeni auzim „pasul cel greoi al mulțimii cetelor de muncitori“ cu care Lassalle inspăimântă pe adversarii săi. Și dacă voim să ne înfățișem mișcarea socială din zilele noastre, imaginea ei ne apasă ca un val imens de oameni, în care cu greu recunoaștem vre-un individ, dar care se revărsă preste întreg pământul cât putem vedea cu ochiul, până în depărtatul orizont unde totul se pierde în întunec. În termeni psihologici, acest lucru însemnează o grozavă întărire a conștiinței mulțimii de puterea ei și un imbold al tuturor simțurilor cari vor alcătui postulatele morale ale luptei. Faptul că aparține clasei lui, însemnează pentru proletar acelaș lucru care însemnă înainte pentru alții faptul că aparțin unui neam nobil, unui oraș sau unui stat celebru. Cu mândrie proletarul recunoaște că e proletar: *proletarius sunt*.

Astăzi din cauza „socializării producției“, adevă din cauza absorbirii diferitelor întreprinderi într'un tot ce nu se mai poate desface și din cauza cooperării și specializării muncii, cari cresc mereu în marile întreprinderi moderne, orice obiect produs a ajuns să nu ni-se mai înfățișeze ca opera individuală a unui lucrător, ci ca produsul comun al unui mare număr de lucrători. Înainte vreme cismarul care isprăvea o păreche de ghete, știa că el este cel care le-a făcut; astăzi lucrătorul dintr'o fabrică de ghete, neîndeplinind decât o singură parte a muncii totale, a pierdut acea legătură personală cu obiectul produs. Iată deci că de fapt există chiar astăzi în anumite ramuri producțiunea colectivă; de aceea idea unei organizări colectiviste a întregii producțiuni nu mai este de fel străină lucrătorilor moderni. Tot astfel lucrătorul din marile centre văzând celece se petrec în jurul său, se familiarizează din ce în ce mai mult cu ideea unei consumațiuni comuniste.

Locuința separată a fiecăruia, care satisfăcea pornirile individualiste, își pierde tot mai mult farmecul prin marile încalzări moderne ale lucrătorilor. În schimb însă, lucrătorul se simte tot mai bine în localurile publice, în cari el își poate satisface mult mai bine atât trebuințele intelectuale cât și pe cele materiale. Localurile sindicatelor, bibliotecile populare, sălile de concert, berăriile devin un nou cămin pentru mulțimile marilor orașe. Grădinile și localurile publice, piețele și muzeele prin înfrumșetarea lor neîncetată capătă cu atât mai multă însemnătate pentru lucrător, cu cât atracțiunile vieții sale individuale de familie se imputinează. Familia se distinge prin muncă nemăsurat de lungă făcută în timpul zilei sau chiar al nopții afară din casă prin munca femeii și prin munca prea timpurie a copiilor. În acest chip proletariatul este fără voia lui silit să mute centrul intereselor sale din sfera vieții particulare în aceea a vieții comune.

Dar pentru a înțelege pe deplin mișcarea socială modernă, trebuie să ne mai dăm seama și de împrejurările momentului în care ea se desfășură. Câteva observații vor fi de ajuns. Ceeace

caracterizează timpurile moderne, este o vioiciune, cum nu-mi închipui că a mai existat vre-odată. Un torent de viață străbat societatea actuală, un torent cum nu s'a văzut în vremurile apuse și care face ca contactul dintre indivizi să fie azi mult mai repede decât înainte. Datorim aceasta mijloacelor de comunicație pe cari ni le-a procurat capitalismul. Putința pe care o avem astăzi de a ne informa în câteva ceasuri asupra unei țări, prin mijlocul telegrafului, telefonului, ziarelor, putința de a strămuta mulțimi de oameni dintr'un loc într'altul cu ajutorul mijloacelor moderne de transport, a pus în legătură toate marile mulțimi, a deșteptat în ele sentimentul omniprezențelor, care eră necunoscut vremurilor mai de demult. Marile mișcări ale mulțimilor au ajuns astfel foarte ușoare. Tot în aceeaș măsură s'a dezvoltat în mulțimi ceea ce obicinuim să numim cultură: cunoștințele și împreună cu aceste cunoștințe pretențiile.

De această vioiciune este strâns legată nervozitatea timpului nostru, nestatornicia, graba, nesiguranța tuturor formelor de viață. Acest curent de neliniște, de sbuciumare nu s'a întins numai asupra condițiilor vieții economice, ci a cuprins toate ramurile vieții sociale. Epoca concurenței libere se manifestă în toate câmpurile: fiecare se silește să ia înainte altuia, nimieni nu este mulțumit cu viața sa. Frumoasa liniște de mai înainte a pierit.

Și în sfârșit mai e ceva! Mai este ceea ce putem numi revoluționarismul timpului nostru: împrejurarea că niciodată vre-o epocă nu a încercat o mai desăvârșită răsturnare a tuturor formelor vieții, cum a încercat vremea în care trăim. Totul este în prefacere: economie, știință, artă, morală, religie. Toate concepțiunile se găsesc într'o astfel de fierbere, încât îți vine să crezi că nu mai există nimica tainic. Aceasta este un punct de cea mai mare însemnătate pentru explicarea mișcării sociale moderne. Căci în acest chip se explică două lucruri: întâiu, acea critică care distruge tot ce există, nemai lăsând nimic sub o lumină bună și care aruncă la vechiturile netrebnice toate credințele vremilor trecute, pentru a da mereu la iveală ceva. Această pornire critică se lățește chiar în burghezie, mai ales în ce privește politica, morala, religia și arta. Proletariatul a crescut în acest spirit critic, care acum se întinde și în domeniul instituțiilor economice și sociale.

Apoi, spiritul revoluționar dă naștere credinței fanatice în putința realizării oricărei stări viitoare pe care închipuirea ne-o arată. Dacă sub ochii noștri s'au schimbat atâtea, s'au petrecut ca în joc minunății la cari nimeni nu cutează să creadă, de ce să nu se poată face și mai mult? De ce nu tot ceea ce dorim? Iată cum prezentul revoluționar hrănește utopia socială a viitorului. Edison și Siemens sunt părinții spirituali ai lui Bellamy și Bebel.

Cunoaștem acum elementele cari alcătuiesc „socialismul și mișcarea socială“ a timpului nostru. Știm că punctul de plecare a fost sistemul economic capitalist cu distanța pe care a introdus-o el între burghezie și proletariat, între acel care consumă și acel care produce avuțiile. Știm că această separație a făcut să incolțească nemulțămirea maselor de starea lor și dorința de a eși dintr'ansa, de a se emancipa. Am văzut cari sunt condițiile de traiu ale proletariatului, clasa care reprezintă voința maselor, și am încercat să explicăm prin aceste condițiuni, nu numai ridicarea împotriva stării de lucruri existente, dar și direcția în care mișcarea socială se îndreaptă: idealul unei organizări sociale și economice comuniste, în care interesele identice ale masei mulțimii să fie cât se va putea mai bine ocrotite. Proletariatul dobândește caracterul de clasă socială de sine stătătoare, în înțelesul pe care l-am dat noi acestui cuvânt, numai intrucât el reprezintă această organizare economică a viitorului, rămasă până acum ideală, căci nu s'a realizat nicăiri în istorie, și pe care noi o vom numi mai pe scurt organizarea economică socialistă.

„Socialismul și mișcarea socială“ nu este altceva decât realizarea acelei organizări sociale viitoare, mai potrivită cu interesele proletariatului, sau încercarea de a o realiza.

Socialismul încearcă această realizare în lumea ideilor, mișcarea socială în lumea faptelor.

Toate încercările „teoretice“ a arată proletariatului care se luptă țelul străduințelor lui, de a-l chema la luptă, de a organiza bătălia, de a arăta calea pe care acel țel se poate ajunge toate alcătuiesc împreună ceea ce numim socialismul modern. Și toate încercările „practice“ de a

transforma în fapte acele gândiri alcătuiesc ceea ce numim „mișcarea socială modernă“. Socialismul și mișcarea socială sunt deci numai două fețe deosebite ale uneia și aceleiaș manifestări, sunt între ele în aceeaș relațiune ca idea și fapta, ca spiritul și corpul.

Expunerea următoare va avea drept obiect să cerceteze dezvoltarea socialismului și a mișcării sociale dela primele lor începuturi și să găsească legile acelei dezvoltări. Vom fi fără patimă, vom privi indiferenți la ceea ce vom vedea desfășurându-se pe dinaintea ochilor. Precum botanistul observă o plantă, sau medicul mersul unei boli, tot așa vom observa și noi socialismul și mișcarea socială: ca „un caz interesant“.

Mărginirea ivită a problemei ne va feri să implectim în expunerea noastră orice adaosuri de prisos. Aceasta face ca ediția de față să se asemene cu celelalte ediții ale acestei scrieri. Nu vom avea deci să examinăm toate „teoriile socialiste“ cari au apărut vre-odată, nici chiar pe toate cari au apărut în vremea noastră, ci numai pe acelea cari au dobândit vre-o importanță practică, cari au o însemnătate în procesul de transformare socială pe care îl urmărim. Nu vom avea să facem vre-o apreciere asupra lui Rodbertus, precum nu vom avea să facem nici asupra lui Karl Marx sau Dühring sau mulți alții.

Și tot astfel ne vom ocupa de toate ideile de natură practică cari aspiră să se realizeze în timpul de față, sub numele de idealuri „sociale“. Mi-s'a imputat că am fost prea exclusiv față de multe din aceste idealuri și mișcări. Aș fi trebuit de pildă să tratez și despre mișcarea agrară. Nu, căci altfel n'aș fi putut păstra acestei scrieri un caracter unitar. Tot atât de puțin precum ar fi trebuit să aduc în discuție mișcarea adversarilor vaccinului sau pe aceea a partizanilor unei alimentații raționale, a aboliționistilor ori a reformatorilor sistemului de locuințe sau pe a oricărui alt grup de reformatori. Nu aparțin expunerii noastre decât acele străduințe pe cari le reprezintă numai proletariatul. Și nici acestea toate. Ci numai acelea dintre ele care tind să grăbească trecerea dela societatea capitalistă la societatea socialistă. De celelalte mișcări proletare cari au de scop numai să îmbunătățească starea clasei muncitorilor în marginile sistemului economic actual, ne vom ocupa numai intrucât ele au vre-o legătură oarecare cu mișcarea cea mare socială, fie măcar că se întâlnesc sau fie că ele se spriginesc una pe alta.

Toate acestea se vor înțelege mai bine în cursul însuși al expunerii.

CORESPONDENȚE.*)

Scrisoare din Bihor.

Oradea-mare, 7/20 April 1908.

Domnul Vasile Babi, funcționarul băncii „Bihoreana“, vrând să răstoarne niște constatări din „Țara Noastră“, (nr. 9) despre trista situație națională și religioasă românească din Bihor, — publică în „Gazeta de Dumineca“ și în „Tribuna“ (numerile dela „Florii“), un articol mai lung.

D. Babi spune, că „este de tot exagerată afirmația, că în școlile populare din Oradea-mare sunt peste 200 de băieți, din cari abia 10 știu românește“.

Faptul e, că sunt peste 400 de elevi români în școlile populare de aici, și între aceștia nu sunt mai mulți de 10 la sută cari să știe vorbi românește.

Evident, că vina, pentru această tristă situație, nu este a *actualei* chivernisiri bisericesti; sanarea situației însă se așteaptă dela ea.

„Țara Noastră“ scrie în privința aceasta: „cei chemați să îndrepteze în primul rând stările de aici, și cari cu milioanele lor de venit anual, ar putea face minuni culturale, au pentru preoți un seminar comun cu rom.-catoliciei“.

Făcând aci „Ț. N.“ aluzie la episcopul Radu, d-l Babi vrea să-l apere, și cu scopul acesta îl asemănă cu părintele vicar Mangra.

Apărarea în chipul acesta este foarte nepotrivită.

Și altcumr asemănarea între episcopul Radu și vicarul Mangra în privința puterii de-a sană

*) Pentru cele cuprinse în această rubrică răspunderea privește pe autor. N. R.

pomenitele rele, din pricina situației lor și în-deosebi a mijloacelor materiale, nu se poate admite.

Domnul Babi ne-ar face să credem, că episcopul român din Oradea este om sărac, dacă n'am ști sigur, că, d. p., anul trecut numai de pe moșiile episcopiei s'a încassat mult, peste un milion de coroane.

Nu pizmuim pe episcopul Orăzii pentru acest venit. Să-i dea Dumnezeu îndoit. Ne pare însă cam straniu, de pildă, cum la Blaj, Gherla, Arad, Caransebeș, Sibiu, tot episcopii sărace, — sunt tipografii înființate în parte din sărăcia românilor, pe când cel mai bine situat episcop tipărește la jidanul din Oradea-mare.

Recunoaștem, ca foarte frumoasă faptă românească, dacă actualul episcop a jertfit din al său pentru înființarea școlii de pedagogie din Oradea-mare.

Constatând însă d-l Babi adevărul, că la inaugurarea acestei pedagogii, s'a declamat ungurește, adaugă:

„Știut este, că aproape la toate instituțiile noastre, la ocazii festive, se declamă ungurește“.

Noi nu cunoaștem „instituțiuni“ românești, unde de dragul sau de frica inspectorului să se declame ungurește...

Afacerea cu declamarea aceasta ungurească, de altfel stă așa, că capelanul episcopesc a scris pentru inaugurarea pedagogiei, o odă episcopului Radu, în limba ungurească. Și oda aceasta a declamat-o un elev al preparandiei.

Acum, admitând chiar, că sub forța împrejurărilor a trebuit să se declame ungurește, declamația aceasta putea fi ceva mai indiferentă. Căci ni-se pare cam straniu, că la un asemenea act de sărbătoare românească, să se slăvească un episcop românesc de cătră românii săi, în limba ungurească. Asta trebuie să „gădile într'un mod neplăcut“ pe episcopul.

Ne pare bine, că i-s'a interzis preotului cu oda pomenită, să mai predice în biserica papistașă. Ni se pare însă a fi tot așa de mare greșală, că aproape întreaga inteligență română unită din Oradea-mare se spovedește la preoți papistași și se cuminecă în bisericile papistașesti; că preoții și dignitarii consistoriali uniți se spovedesc la călugării capuțini. Ba îndrăsnim a erede că nu este corect lucru, că „spiritualul“ episcopului este un călugăr capuțin.

Pentruce aceasta imbulzală în brațele papistașilor?

Facem acestea constatări conduși de cele mai curate intențiuni.

Onorată Redacțiune!*)

În Nrul 13 din a. c. al „Țării Noastre“ publicând o corespondență intitulată: „Scrisoare din Bihor“, în notă rugați pe cetitorii acestei reviste, cari se întâlnesc cu tendințe de proselitism de ori ce fel, ca să le comunice date concrete ca să puteți reglementa pe vânătorii în oprit.

În urma acestei solicitări, și având și altcum intenția a ridica mai cu deadinsul, o atare chestiune ce se petrece chiar în parohia mea, bazat pe imparțialitatea și ospitalitatea On. Redacțiunii, vin a relată următorul caz:

În tractul protopopesc gr.-cat. al Reghinului cea mai compactă și cea mai puternică parohie este Cașva. Înainte cu 7 ani se întâmplă că moare preotul gr.-cat. de aci Vas. Pop și fiul acestuia Iuliu Pop, care eră preot într'o comună vecină, fără consensul Consistorului se mută în parohia tătâne-sau. Consistorul l'ia la răspundere și îl admoniază pentru fapta ilegală, însă el se împotrivesc mai departe, pentru care lucru Blajul îl caterisește și destitue. Preotul recurge la Sibiu, unde e primit și denumit de paroh gr.-ort. în Cașva, unde nu avea nice un poporean. Aici ridică două bisericuți-minuni în Cașva și filia

*) Intemeiați pe principiul celei mai desăvârșite imparțialități dăm loc acestor rânduri din corespondența ce ni s'a trimis a cărei răspundere privește se înțelege numai pe autor. Informațiunile noastre diferă de constatările cuprinse aici, într'u cât ni s'a spus că numita parohie numără pe 200 suflete de confesiunea ortodoxă.

Glăjărie, dar nu-i succede a câștiga proseliți, Sibiiul nu-l mai spriginește și preotul moare după 3 ani de luptă sufletească.

Intreb acum, oare bine a lucrat Consistorul din Sibiiu când a primit pe un atare individ reglementat de către autoritatea sa bisericească? Și dacă l-a primit, de ce nu l-a trimis airea și nu în Cașva, unde nu avea nici un poporean neunit?

După moartea lui Iuliu Pop, un simplu țaran, lucrător cu palma, fără nice o cultură și dintr'o familie decăzută este trimis de către Consistorul din Sibiiu la mănăstirea din Hodoș-Bodrog, unde în timp de 6 săptămâni absolvă și clăsi și bogoslovie și prin actualul Mitropolit, în noua catedrală acum în veacul al 20-lea este hirotonit de preot și trimis tot aici în Cașva, spre rușinea neamului nostru românesc și chiar a colegilor săi preoți gr.-orientali, cari îl încungiuță și se feresc de el.

Simeon Zehan m. p.,
paroh gr.-cat. al Cașvei.

IGIENĂ

De Aurel Dobrescu, medicinist.

Despre locuință.

Locuințele au, mai ales la sate, o mulțime de scăderi, atât în zidirea în împărțirea, în iluminarea, în încălzirea și îngrijirea căsii, cât și întocmirea curții a grădinii. Aceste scăderi, aflate de știința sănătății, le vom înșira pe rând în următoarele, arătând totodată și în dreptarea lor.

A. Casa.

a) Zidirea căsii.

Locul de zidire, heiul să fie într'un ținut uscat nășipos, nu cleios-umed; apoi e bine să fie ceva mai ridicat ca să se scurgă ușor apele. Casa e bine s'o potrivim cu fața către miazăzi ori răsărit, ca să poată intra mai bine razele de lumină și căldură ale soarelui. După-ce știm despre germenei (microbi), că nu pot suferi lumina soarelui, vom înțelege de ce în vorba „unde nu intră soarele intră doctorul“ este mult adevăr.

La punerea fundamentului, temeliei, trebuie băgat bine de seamă, ca dacă el va ajunge în apă, să-l incunjurăm, să-l apărăm cu materii cari nu zbeau apa, cum e de pildă cementul, căci altcum locuința va fi tot umedă.

Păreții se zidesc în multe feluri. Cel mai lesnicios fel, dar și cel mai nesănătos, e acela, de-a implânta în pământ furci de ștejar, de-a împleți întră ele gard de nuiele și-a bulgări apoi cu bruci de pământ zlotos, cleios, mestecat cu balegă și cu pleavă.

Păreții astfel zidiți în umezeală și răcoare și cuprind materii putrezitoare, cari fac casa nesănătoasă.

Aceleaș scăderi le-au și căsile făcute din păreți bătuți în țipar de scânduri.

Ceva mai sănătoase sunt cele zidite din cărămizi neare.

Cele de bărne, blane de lemn ar fi bune, dacă nu s'ar face așa de suptiri, încât iarna nu apără destul de răceală, vara de căldură.

Zidirea de peatră tencuită, dar mai ales cea de cărămidă arsă e cea mai desăvârșită, fiind cea mai sănătoasă, cea mai călduroasă și mai trainică¹⁾.

Dupăce s'a isprăvit zidirea, casa trebuie lăsată să se zbească bine, ei numai după aceea s'o vâcăluim și vâruim, ca să nu oprim printr'o prea grăbită vâcăluire eșirea umezelii din păreți.

Nevăcăluită și nespoită se nu se lase casa, căci nu va avea scut împotriva umezelii și va fi și neplăcută la privire.

b) Podelele și coperișul.

Podelele făcute de lut cu balegă nu sunt sănătoase, fiindcă fac prea mult prav și sânt reci și umede. Să facem deci podelele căsii cel puțin din cărămizi arse, dacă nu le putem face din scânduri (dușumele), cari țin căldură și curățenie.

¹⁾ De multeori felul de zidire atârână mai mult dela pricepere, decât dela lipsa de mijloace. Doctorul Crănicean a văzut în județul Mehedinți bordei, adevărat cel mai nesănătos, aproape sălbatec fel de locuință, pe care s'a cheltuit 140 de lei, iar casă s'ar fi putut zidi cu 70—100 de lei. (Igiena Țăr. pag. 103).

Coperișul cel mai bun e cel de țigle (olane), apoi cel de șise, șindilă.

E bine că nu se mai dă voie să se acopere cu paie, papură, trestie și alte materii cari putrezesc iute și sânt supuse primejdiei de foc, o primejdie cu atât mai mare, cu cât tocmai cele mai sărace case nu sunt asigurate împotriva focului.

c) Mărimea odăilor.

Approape pretutindenea se face greșala mare că tocmai odaia dinaintea, odaia cea mai mare și mai luminoasă, se lasă nelocuită, se lasă „pentru primire“.

Oricât de mare cinstire ar avea Românul față de oaspeți, — un obicei frumos rămas dela strămoșii nostri, dela Romani, — nu-i iertat să se infunde cu toți ai căsii în odaia cea mai mică, lăsându-o pe cea mai mare, și de obște și cea mai luminoasă, nefolosită.

Aierul curat e chiar așa o cerință pentru sănătate, precum e mâncarea. Ce aier poate fi într'o odaie mică, unde se grămădesc toți ai căsii, ba poate și vre-un purcel ori vre o oaie ori capră? Apoi și primejdia molipsirii e cu mult mai mare, dacă se arată în indesuiala aceia vre-o boală.

S'a arătat cu numărul că într'o comună acolo mor, în aceeaș vreme, mai mulți oameni, unde locuințele sânt prea umplute, unde se grămădesc mai mulți în case prea mici.¹⁾

Putem să le dăm vindicilor.

În locurile, unde din 1000 de oameni locuiesc:

62 în locuințe cu 1—2 odăi (suburbiul X.) au murit în 1891 din 1000 de oameni 35; 51 în locuințe cu 1—2 odăi (suburbiul XIV) au murit în 1891 din 1000 de oameni 27; 40 în locuințe cu 1—2 odăi (suburbiul XIII) au murit în 1891 din 1000 de oameni 24; 24 în locuințe cu 1—2 odăi (suburb. II) a murit în 1891 din 1000 de oameni 22; 19 în locuințe cu 1—2 odăi (suburbiul VI) au murit în 1891 din 1000 de oameni 19; 7 în locuințe cu 1—2 odăi (suburbiul I) au murit în 1891 din 1000 de oameni 12.

Dr. W. Prausnitz, Hygiene, pag. 214.

2. Altă pildă:

În Anglia în locuințe de 102 Yard pătrați moare unul din 49 de oameni; în Anglia în locuințe de 32 Yard pătrați moare unul din 36 de oameni. În locuințe cu câte o încheperă mor 23 din 1000 de oameni; în locuințe cu câte 4 și 5 încheperi mor 12 din 1000 de oameni.

Realenzyklopaedie, vol. II pag. 128.

Cea mai bună cinste, dar sănătatea nu-i iertat să ne-o jertfim. Să locuim deci și în casa dinaintea, numai să ne îngrijim să fie totdeauna curată, și atunci nici un om cuminte nu ne va băga vină că de ce locuim în ea²⁾.

Doctorul Ștefan Erdélyi e de părerea că ar fi bine să se facă și într'o parte din pod o odaie pentru culcare, un fel de alcov pentru femei³⁾.

d) Iluminarea căsii.

1. Lumina silei. Am vorbit mai de multeori despre însemnătatea luminii și a căldurii soarelui. Fereștile la sate se fac așa de mici, și din ces mici se mai astupă și cu hârtie și cu țiplă, încât nu prea lasă intrare soarelui. Fereștile trebuie să fie cât a 5, 6 parte din mărimea podelelor. Așa dacă de pildă o odaie e de 5 pași de lungă și de 5 pași de lată, și vrem să-i facem 3 ferești, acestea trebuie să fie fiecare de câte un paș de lată și ceva mai bine de un paș de înaltă⁴⁾.

Streșina se face de multeori prea lată, de întunecă fereasta.

¹⁾ Așa de pildă după însemnările făcute în orașul Viena

²⁾ Fiecare locuitor trebuie să aibă cel puțin 15 metri cubici de aier. Vezi pag. 119 din Gesundheitsbüchlein, bearbeitet im Kaiserlicheo Gesundheitsamte. Edit. 12 Berlin 1906 și pag. 849 din Traité d'hygiène de A. Pronst ed. III. 1902. (O odaie) care are 5 metri lungime, 5 lățime și 2 înălțime are: $5 \times 5 \times 2 = 50$ metri cubici.

³⁾ „Despre locuința femeii române“, în manuscript.

⁴⁾ După proiectul de regulament municipal din Franța fereștile unei căsi de 25 m² nu-i iertat să fie laolaltă mai mici de 2 m².

A. Pronst, Traité d'hygiène, loc citat.

HANUL DELA STENA.

— Roman. —

I.

Un râuleț de munte își asvârle umerii voieniți în ferăstraiele din pădurile Kamenitei; roțile dințate se învârtesc mai iute ca ori unde, scândurile proaspete țâșnesc mai mari ca în alte păduri, iar catării frumoși ai lui Timco Ciava încarcă zeci de poveri pe zi, și pornesc unii spre Lescovic, alții pe drumurile Bitoliei.

Pădurile Kamenitei, răsfrate pe la poala Gramozului, sunt pline de larmă. Aci, Povrocul nebunatic, săltându-și undele din stâncă în stâncă, vine sgomotos, stropind măracinii din cale; isbitura ce o pocnește în inima ferăstraelor răsună surd, însoțită de țipătul grozav al brazilor răniți, și al scândurilor spintecate. Oamenii strigă, caii nechează, Povrocul urlă mâniaț, — și scăpat de sarcina îmbrânciturilor, răsuflă ca un om obosit, își limpezește undele clocotitoare și țesându-și podoabe de spumă, se duce pe povârnișul lin, cu pasul măsurat, cu fața senină și mulțumită, alintată de soarele luminașului. În urma lui, vuetul pădurii se aude ca un vânt înainte de furtună; numai topoarele, trântite de trunchiurile copacilor, toacă îndesat, ca un stol de cio-cănitore uriașe.

Cine ar ști, privind de pe vr'un vârf depărtat, din Stanca — Iedului sau de dincolo, dinspre munții Niculiței sau chiar din culmea Gramozului, cine ar ști că în pădurile întunecoase ale Kamenitei, se frământă atâtea vieți; că la poala brazilor uriași, învrâjbiți cu norii, sunt niște ființe omenești cari scobesc neîncetat din măreția cununei verzi a munților; ca și ștejarii falnici, a căror horă pare atât de nepătrunsă de departe, se prăbușesc unul câte unul sub ciupiturile răbdătoare ale topoarelor?

Acolo, Timco Ciava, meșterul care se culcă după ce încep să sforăie și mâniații cei mai neastâmpărați și se scoală mai de vreme ca toți oamenii, veghiază cu ochii în patru, îndeamnă pe lucrătorii îngândurați, strigă la vr'un servitor turc, adormit sub vr'o tufă, și pune mâna la încărcat, legând cu meșteșug frânghiile poverilor. Adevseori, împarte pumni pe sub coastele îndărătnicilor, dar nu se ceartă niciodată.

În nopțile de vară, își adună tovarășii pe lângă el, și toți — vr'o douăzeci de inși — întinși pe iarba umedă, povestesc ca niște prieteni vechi, întâlniți după ani de pribegie.

Unul spune povești de vânătoare, altul cum se luptau în tinerețe cu clefții din pădurile Moreei, altul vrea să cânte ceva nou, auzit dela niște albanezi, dar nu isprăvește, căci ceilalți nu-l ascultă.

La sfârșit, când nu mai au ce-și spune, bătrânul Vani începe să ciupească strunele unei tamburi grozav de lungi și cântă niște melodii auzite de sute de ori.

Așa treceau verile una după alta; în zilele cu furtună, chereștegi se adăposteau în colibe sau plecau acasă, în satul dela poala Galinatei, trei ceasuri departe de Kamenita, iar altădată, ședeau săptămâni întregi la munte.

Căldura amiezii nu-i dogoreă niciodată; riu-letul limpede și rece, izvorit aproape de tot, din sânul unei stânci, le inuieă pânea uscată și le-o făcea nespuse de dulce. Vântul sănătos, cu mirezme culese din vărfurile brazilor, le îmbujoră fața, îi învioră și dădea spor la muncă.

Noptile îi fermecau; cerul senin, împreunat în toate părțile cu munți albaștrii, eră plin de stele; departe, în lumina lunii, scânteiau lacuri de argint. Târziu de tot, aproape de miezul nopții, dunga roșiatică din zarea Ochridei, vesteă încă amurgul. Și în lumina lunii, toate văile și pădurile se deslușeau ca împărățiile fermecate din basme, și în lumina zorilor, toate piscurile învesmântau haine suptiri, trandafirii.

Gândul lui Timco Ciava căzuse ca o binecuvântare cerească: pădurile Kamenitei fură cumpărate pe nimic dela Turci și zeci de săteni, din Boboșița, aveau cu ce să trăiască; în satul atât de singuratic și trist, soarele bătea mai des acum. Bătrânele nu mai erau îngândurate, iar nevestele tinere, trimeteau în fiecare zi plăcinte grase la pădure și ploștile de vin, mucezite de atâta vreme în vre-un dulap neumblat, eșiau la iveală, secău butoaiele și încărcate pe măgăruși luau drumul chereștelor.

Timco Ciava era un om voinic, avea ochii verzi și fața roșie.

Un băiat al lui, de vre-o douăzeci de ani, îl ajută mai mult ca toți, cu gândul că dacă s'or pricopsi mai repede, să se însoare.

În fiecare zi, el dădea zor meșterului să-și mărite ale două fete; Timco surădea și îi spunea să mai rabde.

— Rabd eu, taică — zicea băiatul — dar mult mi-ar plăcea să văd nuntă și la casa noastră! Și mama ar vrea să joace la nunta Sandrinei și dumneata vei fi vrând poate să cînstești cu vre-un cuscru, zău așa!

— Da taci măi băiete, că știu eu ce-ți arde ție! Nu prea duci tu grija soră-ți. Ți-e de tine, hoțule!

Risto lăsă ochii jos și zâmbea sub mustăcioară; uneori îi venea să plângă, fiindcă tată-său mai chema și alți bătrâni când își bătea joc de el.

Atâtea certuri erau între Timco Ciava, și băiatul său, Risto.

Incolo, se iubeau amândoi, fiindcă erau oameni cum se cade. Când bătrânul era obosit, Risto se făcea supărat:

— Cum, n'ai dumneata atâta încredere în mine și să te duci acasă? Da ce crezi, că eu nu pot să lucrez și singur?... Ce, crezi că o să mă înșele Nisi?

Lui Timco îi radeau ochii.

Se uită la băiat și îi creștea inima. Îl vedea înșurat, își vedea fetele măritate pe la oameni cum se cade, iar pe el se vedea fericit, alături de bătrâna Numa.

Se gândea cu bucurie la zilele când o să se ducă din când în când la pădure să-și vadă feciorul printre lucrători, să vadă sporul chereștelei și să audă cum scândurile din Kamenitza călătoresc pe corăbii spre coastele Moreei.

Și cine știe dacă toate astea nu s'ar fi întâmplat....

Nenorocul însă, n'a vrut așa.

O întâmplare grozavă puse capăt tuturor viselor.

(Va urma).

ȘTIRI.

Procesul Lengyel-Polonyi s'a sfârșit cu condamnarea acuzatului Lengyel la 3 luni închisoare de stat și 1000 cor. amendă.

Examen de profesoară. Zilele aceste a trecut cu distincție examenul de profesoară la facultatea de filozofie din Cluj, d-șoara *Eleonora Leményi* fiica d-lui avocat Dr. L. Leményi din orașul nostru. D-șoara Leményi e cea dintâi româncă titrată a facultății de filozofie.

Expoziție de industrie casnică. Reuniunea femeilor române din loc a aranjat în localul școlii sale industriale din strada Schewis Nr. 17, parter, o expoziție de industrie casnică. Expoziția va sta deschisă până în 17 Maiu n. a. c. și se poate vizita în fiecare zi înainte de amiază dela 9 până la 12 și după amiază dela 3 până la 5 oare. Taxa de intrare de 40 fileri cade în favorul școlii industriale.

Atragem atențiunea asupra acestei interesante expoziții, despre care vom vorbi mai pe larg în numărul viitor.

Convenire socială. „Reuniunea sodalilor români din Sibiu“ va aranja Sâmbătă la 3/16 Maiu în sala mare dela „Unicum“ o convenire socială, împreună cu cântări și joc.

† **Alexandru Dordea.** Zilele aceste s'a stâns în București Al. Dordea, fost membru intern în redacția „Tribunei“ din Sibiu între anii 1886—1894, iar de-atunci încoace funcționar al Academiei române.

— *A murit* Stefan Türri fost general maghiar în revoluția din 1848, mai târziu general în armata italiană și emigrat călător zeci de ani prin două continente.

La lista de subscripție deschisă de „Țara Noastră“ pentru victimele din Poplaca au binevoit a mai contribui următorii:

Ioan D. Alemănuț	Tg.-Jiu	Lei 5
Nicolae I. Poenaru	"	" 4
Ioan I. Hora, Reșinari	"	" 5
M. Sch. (un binefăcător)	"	" 5
Ion T. Dumitrescu	"	" 1
Barbu Teianu	"	" 1
V. Bengulescu	"	" 2
Gh. C. Paciovalișteanu	"	" 3
Nicolae Haret	"	" 1
Ion Cottan, funcționar	"	" 1
Const. Bălănescu Titu	"	" 1
Gheorghe Ciucă	"	" 1

La olaltă . . . 28 cor. (Lei 30)

Din sumele precedente 523

Total . . . cor. 551

Cei cari vor binevol să contribuie cu ceva pentru năpăstuiții din Poplaca, sunt rugați să trimeată cât mai de grabă obolul lor, la administrația revistei „Țara Noastră“.

Regele Suediei, Gustav V e așteptat zilele acestea la Țzarskoe-Selo. Se pregătesc mari sărbări pentru primirea sa oficială în Rusia.

Țarul a însărcinat, ca aghiotanți ai suveranului Suediei, în timpul șederii sale în Rusia, pe amiralul Doubassoff și generalul-principe Dolgoroukoff cari se vor duce să-l salute la debarcarea lui în Reval.

După această vizită la Țarul Rusiei, regele Suediei își va urma drumul în diferite capitale europene. El va fi în curând oaspele regelui Eduard VII și al președintelui republicii franceze.

Cum ne cunosc străinii știm cu toții, dar n'am fi crezut că sunt adevărate anecdotele cari

spun că în unele geografii străine, Bucureștii figurează ca localitate din Azia-mică.

Cine vrea să vadă cum capitala României e socotită ca un oraș din Ungaria, să cetească Nr. 121 din ziarul *Figaro*, pag. 7, coloana 5, la rubrica *Automobilisme*.

Un nou dirijabil german a fost construit de curând, în urma unei comande primite de contele Zeppelin.

Acest dirijabil are niște proporții mult mai considerabile ca cele de până acum. E lung de 135 metri, are trei motoare de 140 cai, câteși trele cântărind numai 280 de kgr.

Noul Zeppelin va fi întrebuințat pentru curse aeriene pe o rază de 2300 km. cu o viteză mijlocie de 75 kilometri pe ceas.

Această uriașă sburătoare va fi prevăzută cu o instalație completă de telegrafie fără fir.

Iată dar ce bine va fi înarmată oastea germaniei.

Căci, numai aparatele sburătoare de mărimea aceasta pot aduce reale servicii unei armate; independente — fiindcă putând să plutească multă vreme și departe, nu mai duc grija obstacolelor pământesti, — ele vor putea purta cantități mari de merinde și unelte de războiu; vor fi deci teribile arme de luptă.

În primul rând, rostul acestor aparate de sburat e vr'un atac împotriva Franței sau apărarea împotriva eventualelor pregătiri de războiu ale țării vecine.

Dar nici Franța nu stă mai prejos în această privință. Ea dispune actualmente de dirijabilele *Jaune* și *Ville—de Paris*, afară de un nou aparat sburător uriaș, *la Republique*, care se construiește acum în atelierele din Moisson, sub direcțiunea inginerului Julliot și a maestrului Juchmés.

Bibliografie.

În „Sămănătorul“ d-l A. Popovici publică un articol iar la coada revistei se tipăresc obișnuitele vorbării pe cari nu le vom pedepsi cu un răspuns.

Poșta redacției.

Răspunsurile primite în chestiunea nerânduielilor din tractul *Panciovei* nu le publicăm, neavând loc în coloanele revistei noastre pentru corespondențe prea detaiate. Le lăsăm nepublicate și din motivul că în alte organe de publicitate s'au desbătut indeajuns.

Proprietar-editor: OCTAVIAN GOGA.

Red. responsabil: OVIDIU GRITTA.

Banca de asigurare

„TRANSYLVANIA“

— din Sibiu —

intemeiată la anul 1868

în Sibiu, str. Cîsnădiei Nr. 5 (edificiile proprii).

Fonduri de întemeiere și de rezervă 2.161,399.11 cor.

asigurează în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune,

edificii de orice fel, mărfuri, mobile, vite, produse economice etc.

asupra vieții

în toate combinațiile: capitale pentru cazul morții, asigurări de zestre, de copii, de studii, rente pe viață etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală.

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului scadent la decedare.

Valori asigurate contra incendiului:

95.816.412 — coroane.

Capitale asigurate asupra vieții:

9.882.454 — coroane.

Dela întemeiere s'au solvit:

pentru despăgubiri de incendii 4.484,278.83 coroane,

pentru capitale asigurate pe viață 4.028.113.12 coroane.

Oferte și orice informațiuni se pot lua dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cîsnădiei Nr. 5, etagiu I, curtea I, și la agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița, Cluj și Oradea-mare, dela subagenții din toate comunele mai mari.